

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

z dnia 20 stycznia 2016 r.*

Odwołanie — Konkurencja — Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki — Artykuł 101 ust. 1 TFUE — Rynek transformatorów mocy — Porozumienie ustne w sprawie podziału rynków („umowa dżentelmeńska”) — Ograniczenie konkurencji ze względu na cel — Bariery wejścia na rynek — Domniemanie uczestnictwa w kartelu — Grzywny — Wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien (2006 r.) — Punkt 18

W sprawie C-373/14 P

mającej za przedmiot odwołanie w trybie art. 56 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wniesione w dniu 31 lipca 2014 r.,

Toshiba Corporation, z siedzibą w Tokio (Japonia), reprezentowana przez J. MacLennan, solicitor, A. Schulza, Rechtsanwalt, a także przez adwokatów J. Jourdana i P. Berghego,

wnosząca odwołanie,

w której drugą stroną postępowania jest:

Komisja Europejska, reprezentowana przez F. Ronkesa Agerbeeka, J. Norris-Usher i K. Mojzesowicz, działających w charakterze pełnomocników, z adresem do doręczeń w Luksemburgu,

strona pozwana w pierwszej instancji,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: R. Silva de Lapuerta, prezes pierwszej izby, pełniący obowiązki prezesa drugiej izby, J.L. da Cruz Vilaça (sprawozdawca), A. Arabadjiev, C. Lycourgos i J.C. Bonichot, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Wathelet,

sekretarz: L. Hewlett, główny administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 29 kwietnia 2015 r.,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 25 czerwca 2015 r.,

wydaje następujący

* Język postępowania: angielski.

Wyrok

- 1 W swoim odwołaniu Toshiba Corporation (zwana dalej „Toshibą”) wnosi o uchylenie wydanego przez Sąd Unii Europejskiej wyroku z dnia 21 maja 2014 r., Toshiba/Komisja (T-519/09, EU:T:2014:263, zwanego dalej „zaskarżonym wyrokiem”), w którym Sąd oddalił skargę Toshiby o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji C(2009) 7601 wersja ostateczna z dnia 7 października 2009 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 WE (sprawa COMP/39.129 – Transformatory mocy) (zwanej dalej „sporną decyzją”).

Ramy prawne

- 2 Artykuł 23 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 [WE] i 82 [WE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1) ma następujące brzmienie:

„Komisja może, w drodze decyzji, nałożyć grzywny na przedsiębiorstwa lub związki przedsiębiorstw, jeżeli umyślnie lub w wyniku zaniedbania:

a) naruszają art. 81 [WE] lub 82 [WE] [...]

[...]”.

- 3 Punkt 4 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1/2003 (Dz.U. 2006, C 210, s. 2, zwanych dalej „wytycznymi z 2006 r.”) stanowi:

„[...] Powodem, dla którego grzywny ustala się na poziomie odpowiednio wysokim dla osiągnięcia efektu odstrasżającego, jest nie tylko ukaranie przedsiębiorstw (konkretny efekt odstrasżający), lecz również powstrzymanie innych przedsiębiorstw od podejmowania działań sprzecznych z przepisami art. 81 [WE] i 82 [WE] lub kontynuowania tego rodzaju działań (ogólny efekt odstrasżający)”.

- 4 Punkt 13 wytycznych z 2006 r. przewiduje:

„W celu ustalenia kwoty podstawowej grzywny Komisja uwzględni wartość sprzedaży dóbr lub usług zrealizowanych przez przedsiębiorstwo, mających bezpośredni lub pośredni związek z naruszeniem, w danym sektorze geograficznym na terytorium [Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)]. Zazwyczaj Komisja będzie uwzględniać wartość sprzedaży przedsiębiorstwa za ostatni pełny rok jego udziału w naruszeniu przepisów [...]”.

- 5 Zgodnie z pkt 18 wytycznych z 2006 r.:

„Jeżeli obszar geograficzny danego naruszenia wykracza poza terytorium [EOG] (na przykład w przypadku karteli o zasięgu światowym), odpowiednia wartość sprzedaży przedsiębiorstwa dokonanych na obszarze EOG może niekoniecznie dokładnie odzwierciedlać zakres udziału danego przedsiębiorstwa w naruszeniu. W szczególności może to mieć miejsce w przypadku porozumień o zasięgu światowym w sprawie podziału rynku.

W powyższych okolicznościach, w celu odzwierciedlenia skumulowanej wartości sprzedaży na terytorium EOG, a zarazem wagi udziału każdego z przedsiębiorstw w naruszeniu przepisów, Komisja może oszacować całkowitą wartość sprzedaży dóbr lub usług mających związek z naruszeniem przepisów w danym sektorze geograficznym (wykraczającym poza terytorium EOG), ustalić rynkową część sprzedaży przypadającą na każde z przedsiębiorstw uczestniczących w naruszeniu i zastosować

wartość tej części w stosunku do skumulowanej wartości sprzedaży tych przedsiębiorstw na terytorium EOG. Wynik ten zostanie wykorzystany jako wartość sprzedaży w celu ustalenia podstawowej kwoty grzywny”.

Okoliczności powstania sporu i sporna decyzja

- 6 Sektorem, którego dotyczy niniejsza sprawa, jest sektor transformatorów mocy, autotransformatorów i dławików kompensacyjnych dla napięć, począwszy od 380 kV. Transformator mocy jest ważnym komponentem elektrycznym, zmniejszającym lub zwiększającym napięcie w obwodzie elektrycznym.
- 7 Toshiba jest japońską spółką prowadzącą działalność gospodarczą głównie w trzech dziedzinach: produktów cyfrowych, urządzeń i podzespołów elektronicznych oraz systemów infrastruktury.
- 8 Jeżeli chodzi o działalność tej spółki w sektorze transformatorów mocy, to w okresie uwzględnionym przez Komisję dla celów dochodzenia, czyli od dnia 9 czerwca 1999 r. do dnia 15 maja 2003 r., należy wyróżnić dwa etapy. Od dnia 9 czerwca 1999 r. do dnia 30 września 2002 r. Toshiba prowadziła działalność w tym sektorze za pośrednictwem swojej spółki zależnej – Power System Co. Od dnia 1 października 2002 r. działalność wnoszącej odwołanie była prowadzona za pośrednictwem TM T&D, wspólnego przedsiębiorstwa Toshiba i Mitsubishi Electric, w ramach którego te dwa przedsiębiorstwa skupiły prowadzoną przez siebie produkcję transformatorów mocy.
- 9 W dniu 30 września 2008 r. Komisja postanowiła wszcząć postępowanie dotyczące rynku transformatorów mocy. W dniu 20 listopada 2008 r. zostało wystosowane pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Toshiba odpowiedziała na nie w dniu 19 stycznia 2009 r. Wysłuchanie odbyło się w dniu 17 lutego 2009 r.
- 10 W spornej decyzji Komisja stwierdziła, że od dnia 9 czerwca 1999 r. do dnia 15 maja 2003 r. Toshiba uczestniczyła w bezprawnym kartelu obejmującym całe terytorium EOG oraz Japonię. Kartel ten polegał na porozumieniu zawartym ustnie pomiędzy z jednej strony europejskimi producentami transformatorów mocy i z drugiej strony producentami japońskimi, mającym na celu respektowanie rynków w obrębie terytoriów każdej z tych dwóch grup producentów transformatorów poprzez odstąpienie od sprzedaży na tych rynkach (zwanym dalej „umową dżentelmeńską”).
- 11 Komisja zakwalifikowała tę umowę dżentelmeńską jako „ograniczenie konkurencji ze względu na cel”. W pkt 165–169 spornej decyzji instytucja ta zbadała, a następnie oddaliła wysuwany przez niektóre przedsiębiorstwa objęte omawianym postępowaniem argument, zgodnie z którym ów kartel nie miał wpływu na konkurencję, gdyż producenci japońscy i europejscy nie konkurowali ze sobą ze względu na niemożliwe do pokonania bariery w wejściu na rynek EOG.
- 12 Co się tyczy organizacji ustanowionej w drodze umowy dżentelmeńskiej, Komisja zauważyła, że każda grupa producentów miała wyznaczyć przedsiębiorstwo jako sekretarza grupy. Stwierdziła ona również, że porozumienie o podziale rynku zostało uzupełnione porozumieniem dotyczącym informowania sekretarza każdej z grup o przetargach organizowanych na terytorium drugiej grupy w celu rozdzielenia ich między uczestników.
- 13 Ponadto Komisja przyjęła, że w rozpatrywanym okresie, czyli od dnia 9 czerwca 1999 r. do dnia 15 maja 2003 r., przedsiębiorstwa spotykały się dwa razy w roku. Spotkania te odbyły się w Madrycie (Hiszpania) w dniach od 9 do 11 czerwca 1999 r., w Singapurze w dniu 29 maja 2000 r., w Barcelonie (Hiszpania) w dniach od 29 października do 1 listopada 2000 r., w Lizbonie (Portugalia) w dniach 29 i 30 maja 2001 r., w Tokio w dniach 18 i 19 lutego 2002 r., w Wiedniu (Austria) w dniach 26 i 27 września 2002 r. (spotkanie zwane dalej „spotkaniem w Wiedniu”) i w Zurychu (Szwajcaria) w dniach 15 i 16 maja 2003 r. (spotkanie zwane dalej „spotkaniem w Zurychu”). Zdaniem Komisji spotkania te służyły w szczególności potwierdzeniu umowy dżentelmeńskiej.

- 14 Mając na względzie całość powyższych okoliczności, Komisja stwierdziła, że Toshiba naruszyła art. 81 WE i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 r. (Dz.U. 1994, L 1, s. 3), i w konsekwencji nałożyła na tę spółkę grzywnę w wysokości 13,2 mln EUR. Sporna decyzja nie dotyczyła TM T&D i Mitsubishi Electric.

Postępowanie przed Sądem i zaskarżony wyrok

- 15 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 23 grudnia 2009 r. Toshiba wniosła skargę o stwierdzenie nieważności spornej decyzji w oparciu o cztery zarzuty.
- 16 Nie uwzględniając żadnego z tych zarzutów, Sąd uznał skargę w całości za bezzasadną.

Żądania stron przed Trybunałem

- 17 Toshiba wnosi do Trybunału o:
- tytułem żądania głównego – uchylenie zaskarżonego wyroku i stwierdzenie nieważności spornej decyzji,
  - tytułem żądania ewentualnego – przekazanie sprawy Sądowi celem ponownego rozpoznania oraz
  - obciążenie Komisji kosztami postępowania w pierwszej instancji i postępowania odwoławczego.
- 18 Komisja wnosi do Trybunału o:
- oddalenie odwołania oraz
  - obciążenie Toshiba kosztami postępowania w niniejszej instancji.

W przedmiocie odwołania

W przedmiocie zarzutu pierwszego

Argumentacja stron

- 19 Z zarzucie pierwszym, dotyczącym pkt 230 i 231 zaskarżonego wyroku, Toshiba twierdzi, że Sąd naruszył prawo, uznając umowę dżentelmeńską za „ograniczenie konkurencji ze względu na cel” i opierając się w tym względzie na stosunku potencjalnej konkurencji występującym pomiędzy japońskimi i europejskimi producentami. Tymczasem skoro strony kartelu nie były potencjalnymi konkurentami, Sąd nie mógł stwierdzić istnienia ograniczenia konkurencji ze względu na cel. Zdaniem Toshiba Sąd niesłusznie wywnioskował istnienie takiego stosunku potencjalnej konkurencji, po pierwsze, z braku niemożliwych do pokonania barier wejścia na rynek EOG i, po drugie, z samego faktu istnienia umowy dżentelmeńskiej.
- 20 Co się tyczy niemożliwych do pokonania barier wejścia na rynek EOG, Toshiba podnosi, że kryterium to nie jest właściwe, aby stwierdzić istnienie stosunku potencjalnej konkurencji pomiędzy producentami japońskimi i europejskimi. W tym celu Sąd musiałby wykazać w niniejszym przypadku, że producenci japońscy mieli rzeczywiste i konkretne możliwości wejścia na rynek EOG i że takie

wejście było dla nich ekonomicznie opłacalną strategią. Tymczasem w niniejszym przypadku właściwości i sposób funkcjonowania rynku transformatorów mocy czyniłyby ekonomicznie nieopłacalnym każde wejście na rynek EOG.

- 21 Co się tyczy umowy dżentelmeńskiej, Toshiba uważa, że Sąd, opierając się na istnieniu tej umowy jako na dowodzie potencjalnej konkurencji pomiędzy producentami japońskimi i europejskimi, ustanowił niewzruszalne domniemanie, zgodnie z którym jeżeli dwa przedsiębiorstwa zawierają jakiegokolwiek porozumienie, automatycznie zostają uznane za potencjalnych konkurentów, zwalniając tym samym Komisję z konieczności udowodnienia tej okoliczności.
- 22 Komisja uważa, że argumenty wnoszącej odwołanie powinny zostać oddalone jako bezpodstawne.

Ocena Trybunału

- 23 W pkt 228 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że Komisja słusznie przyjęła, iż umowa dżentelmeńska, jako porozumienie o podziale rynku, powinna zostać uznana za „ograniczenie ze względu na cel”.
- 24 W tym względzie należy przypomnieć, że zakazem przewidzianym w art. 101 ust. 1 TFUE objęte jest porozumienie, którego „celem lub skutkiem” jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji na rynku wewnętrznym. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału od czasu wydania wyroku w sprawie LTM (56/65, EU:C:1966:38) alternatywny charakter tej przesłanki wyrażony za pomocą spójnika „lub” prowadzi w pierwszej kolejności do konieczności zbadania samego celu porozumienia (wyrok ING Pensii, C-172/14, EU:C:2015:484, pkt 30).
- 25 Wobec tego jeżeli zostanie stwierdzony antykonkurencyjny cel porozumienia, nie ma potrzeby szukania jego skutków dla konkurencji (zob. podobnie wyroki: T-Mobile Netherlands i in., C-8/08, EU:C:2009:343, pkt 28, 30; GlaxoSmithKline Services i in./Komisja i in., C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P i C-519/06 P, EU:C:2009:610, pkt 55).
- 26 Jeżeli chodzi o uznanie tej praktyki za ograniczenie ze względu na cel, to z orzecznictwa Trybunału wynika, że pewne rodzaje współpracy między przedsiębiorstwami są szkodliwe dla konkurencji w stopniu wystarczającym do tego, aby nie było konieczności badania ich skutków (wyrok ING Pensii, C-172/14 P, EU:C:2015:484, pkt 31). Orzecznictwo to dotyczy okoliczności, w której pewne rodzaje współpracy między przedsiębiorstwami można, z uwagi na sam ich charakter, uznać za szkodliwe dla prawidłowego funkcjonowania normalnej konkurencji (wyrok CB/Komisja, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, pkt 50).
- 27 Z orzecznictwa Trybunału wynika również, że aby ocenić, czy dane porozumienie między przedsiębiorstwami wykazuje stopień szkodliwości wystarczający do tego, aby można je było uznać za „ograniczenia konkurencji ze względu na cel” w rozumieniu art. 101 ust. 1 TFUE, należy skupić się na treści jego postanowień, na celach, do których osiągnięcia ono zmierza, a także na kontekście gospodarczym i prawnym, w jaki porozumienie to się wpisuje (wyrok ING Pensii, C-172/14, EU:C:2015:484, pkt 33).
- 28 Tak więc Trybunał orzekł już, że porozumienia w sprawie podziału rynków stanowią szczególnie poważne naruszenia konkurencji (zob. podobnie wyroki: Solvay Solexis/Komisja, C-449/11 P, EU:C:2013:802, pkt 82; YKK i in./Komisja, C-408/12 P, EU:C:2014:2153, pkt 26). Trybunał stwierdził również, że porozumienia, które dotyczą podziału rynków, mają same w sobie cel polegający na ograniczeniu konkurencji i należą do kategorii porozumień wyraźnie zakazanej przez art. 101 ust. 1 TFUE, ponieważ taki cel nie może być uzasadniony w oparciu o analizę kontekstu gospodarczego, w który wpisuje się rozpatrywane antykonkurencyjne zachowanie (wyrok Siemens i in./Komisja, C-239/11 P, C-489/11 P i C-498/11 P, EU:C:2013:866, pkt 218).

- 29 W odniesieniu do takich porozumień analiza kontekstu gospodarczego i prawnego, w jaki wpisuje się dana praktyka, może zatem ograniczyć się do tego, co jest ściśle konieczne w celu stwierdzenia ograniczenia konkurencji ze względu na cel.
- 30 W niniejszym przypadku Toshiba twierdzi, że Sąd naruszył prawo, uznając umowę dżentelmeńską za „ograniczenie konkurencji ze względu na cel” bez uprzedniego sprawdzenia, czy ewentualne wejście na rynek EOG stanowiło dla japońskich producentów ekonomicznie opłacalną strategię.
- 31 W tym względzie należy przypomnieć, że Sąd zbadał argument Toshiby, zgodnie z którym umowa dżentelmeńska nie mogła spowodować ograniczenia konkurencji w ramach EOG, ponieważ europejscy i japońscy producenci nie konkurowali ze sobą na rynku europejskim. W tym kontekście Sąd stwierdził, po pierwsze, w pkt 230 zaskarżonego wyroku, że ponieważ art. 101 TFUE dotyczy również potencjalnej konkurencji, umowa dżentelmeńska mogła ograniczyć konkurencję, chyba że istniałyby niemożliwe do pokonania bariery wejścia na rynek europejski wykluczające wszelką potencjalną konkurencję ze strony japońskich producentów.
- 32 Po drugie, w pkt 232 i 233 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że bariery te nie mogły zostać uznane za niemożliwe do pokonania, o czym świadczy okoliczność, iż spółka Hitachi zaakceptowała projekty pochodzące od klientów znajdujących się w Europie.
- 33 Sąd uznał również w pkt 231 zaskarżonego wyroku, że umowa dżentelmeńska stanowiła „poważną poszlakę wskazującą na istnienie konkurencyjnego stosunku” między tymi dwiema kategoriami producentów, co – jak wskazał rzecznik generalny w pkt 100 opinii – stanowi element właściwego kontekstu gospodarczego i prawnego.
- 34 Przeprowadzona przez Sąd analiza jest zatem zgodna z przedstawionymi w pkt 24–29 niniejszego wyroku kryteriami pozwalającymi stwierdzić, że naruszenie ma charakter ograniczenia ze względu na cel, o którym mowa w art. 101 ust. 1 TFUE, bez potrzeby przeprowadzenia bardziej szczegółowej analizy kontekstu gospodarczego i prawnego.
- 35 W każdym razie należy stwierdzić, że w zakresie, w jakim Toshiba podnosi, iż Sąd niesłusznie stwierdził, że bariery wejścia na rynek europejski nie były niemożliwe do przekroczenia i że w konsekwencji istniała potencjalna konkurencja pomiędzy japońskimi i europejskimi producentami na tym samym rynku, argumenty takie podważają dokonaną przez Sąd ocenę okoliczności faktycznych, która – o ile nie doszło do ich oczywistego przeinaczenia i z zastrzeżeniem analizy, która zostanie przeprowadzona w ramach zarzutu drugiego w niniejszym wyroku – nie podlega kontroli Trybunału w ramach odwołania.
- 36 W rezultacie zarzut pierwszy Toshiby należy oddalić.

W przedmiocie zarzutu drugiego

Argumentacja stron

- 37 W zarzucie drugim, skierowanym przeciwko uwagom Sądu zawartym w pkt 233 zaskarżonego wyroku, Toshiba podnosi, że Sąd przeinacza treść pisma spółki Hitachi. Według Toshiby, podczas gdy spółka Hitachi jedynie przedstawiła ogólne oświadczenie, w którym nie kwestionowała już dłużej istnienia umowy dżentelmeńskiej, Sąd wywnioskował na tej podstawie, że spółka ta przyznała, iż zaakceptowała trzy projekty pochodzące od europejskich klientów jej transformatorów.
- 38 Bez takiego przeinaczenia znaczenia pisma spółki Hitachi Sąd nie mógłby uznać, że bariery wejścia na rynek EOG nie były niemożliwe do pokonania, a wobec tego w niniejszym przypadku nie mogłyby zostać stwierdzone naruszenie art. 101 ust. 1 TFUE.

39 Komisja wnosi o oddalenie tego zarzutu.

Ocena Trybunału

- 40 Z utrwalonego orzecznictwa Trybunału wynika, że to wyłącznie Sąd jest właściwy do ustalenia i oceny okoliczności faktycznych, a także, co do zasady, do zbadania dowodów, które dopuścił on na poparcie tych okoliczności. Jeśli zatem dowody te uzyskano w prawidłowy sposób przy poszanowaniu ogólnych zasad prawa i wymogów proceduralnych dotyczących ciężaru dowodu i postępowania dowodowego, wyłącznie do Sądu należy ocena, jaką wagę należy przywiązywać do przedstawionych mu dowodów. Dlatego z wyłączeniem przypadków przeinaczenia tych dowodów ocena ta nie stanowi zagrożenia prawnego, które jako takie poddane jest kontroli Trybunału.
- 41 Aby przeinaczenie mogło zostać stwierdzone przez Trybunał, musi ono wynikać w sposób oczywisty z akt sprawy, bez konieczności przeprowadzania nowej oceny faktów i dowodów.
- 42 Jak wskazał rzecznik generalny w pkt 108 opinii, z analizy pisma spółki Hitachi nie wynika, żeby Sąd przeinaczył wynikające z tego pisma istotne okoliczności faktyczne.
- 43 W swoim piśmie spółka Hitachi nie poprzestaje bowiem na rezygnacji z kwestionowania istnienia umowy dżentelmeńskiej, jak twierdzi Toshiba. Przeciwnie, z brzmienia pisma spółki Hitachi wynika, że zgadza się ona „z ustaleniami [Komisji] dotyczącymi istnienia i zakresu umowy dżentelmeńskiej”. Należy zaś wskazać, jak uczynił to rzecznik generalny w pkt 108 opinii, że kwestia zaakceptowania trzech umów przez spółkę Hitachi w EOG została już podniesiona w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów.
- 44 Z tego wynika, że interpretacja przyjęta przez Sąd w pkt 233 zaskarżonego wyroku nie stanowi w żadnym wypadku oczywistego przeinaczenia pisma spółki Hitachi.
- 45 W każdym razie, nawet przy założeniu, że Sąd przeinaczył treść pisma spółki Hitachi, nie mogłoby to podważyć ustalenia, zgodnie z którym Komisja wykazała w sposób wymagany prawem, że bariery wejścia na rynek europejski nie były niemożliwe do przekroczenia.
- 46 Ustalenie to opiera się bowiem nie tylko na oświadczeniach spółki Hitachi wspomnianych w pkt 38 niniejszego wyroku, lecz również na innych okolicznościach. I tak, z jednej strony Sąd wskazał w pkt 225 zaskarżonego wyroku, że Komisja przedstawiła w pkt 168 spornej decyzji powody, dla których bariery wejścia na rynek nie były niemożliwe do pokonania, to znaczy, po pierwsze, to, że koreańskie przedsiębiorstwo Hyundai niedawno weszło na rynek europejski, a po drugie, to, że producenci japońscy odnotowali znaczną sprzedaż w Stanach Zjednoczonych i że przedsiębiorstwa, których sprawa ta dotyczy, nie przedstawiły żadnego dowodu świadczącego o tym, iż bariery wejścia na rynek amerykański w istotny sposób różniły się od barier wejścia na rynek europejski. Stwierdzenia te nie zostały zakwestionowane przez wnoszącą rozpatrywane niniejszym odwołanie.
- 47 Z drugiej strony w pkt 231 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że samo istnienie umowy dżentelmeńskiej stanowi argument poważnie podważający wiarygodność bronionej przez wnoszącą odwołanie tezy, zgodnie z którą bariery wejścia na rynek europejski były niemożliwe do pokonania. Jak bowiem Sąd słusznie wskazał w tym samym punkcie zaskarżonego wyroku, jest całkowicie nieprawdopodobne, aby japońscy i europejscy konkurenci zawarli porozumienie o podziale rynku, gdyby nie uważali się co najmniej za potencjalnych konkurentów.
- 48 W świetle powyższych uwag zarzut drugi należy oddalić.

W przedmiocie zarzutu trzeciego

Argumentacja stron

- 49 Zarzut trzeci dzieli się na trzy części. W części pierwszej zarzutu Toshiba podnosi, po pierwsze, że zaskarżony wyrok jest oparty na wewnętrznie sprzecznym uzasadnieniu, jeżeli chodzi o analizę jej udziału w kartelu i, po drugie, że Sąd dokonał przeinaczenia dowodów, którymi posłużył się w tym kontekście, to znaczy sprawozdania ze spotkania w Wiedniu, wewnętrznej notatki pochodzącej od pana M. ze spółki Fuji i notatki wyjaśniającej z tego spotkania sporządzonej przez spółkę Fuji (zwaną dalej łącznie „spornymi dokumentami”). Zdaniem Toshiba, chociaż w pkt 208 zaskarżonego wyroku Sąd słusznie stwierdził, że wnosząca odwołanie odmówiła, na spotkaniu w Wiedniu, udziału w dalszych spotkaniach w następstwie utworzenia TM T&D, to jednak uznał w pkt 209 i 211 wspomnianego wyroku, że uczestnictwo Toshiba w umowie dżentelmeńskiej pozostawało wątpliwe, ponieważ zależało od wystąpienia z niej TM T&D. Toshiba uważa więc, że Sąd sam sobie zaprzeczył, ponieważ to nie uczestnictwo Toshiba jako indywidualnego przedsiębiorstwa w przyszłych spotkaniach i w umowie dżentelmeńskiej, tylko udział w nich TM T&D był jedynym elementem, który pozostawał w zawieszeniu po spotkaniu w Wiedniu.
- 50 Część druga zarzutu, w istocie odnosząca się do uwag zawartych w pkt 213, 218 i 220 zaskarżonego wyroku, dotyczy rzekomo błędnego zastosowania przez Sąd kryterium „otwartego zdystansowania się” w zakresie, w jakim w celu wykluczenia ewentualności, iż podczas wspomnianego spotkania Toshiba otwarcie zdystansowała się od tego porozumienia, Sąd oparł się na fakcie, że umowa dżentelmeńska została potwierdzona podczas spotkania w Wiedniu. Zdaniem Toshiba z faktu, że nie wzięła ona udziału w spotkaniu w Zurychu, Sąd powinien był – przeciwnie – wywnioskować, iż spółka ta odmówiła uczestnictwa w kartelu od momentu spotkania w Wiedniu.
- 51 W części trzeciej zarzutu Toshiba zarzuca Sądowi naruszenie zasady odpowiedzialności osobistej ze względu na to, że Sąd uznał, iż wnosząca odwołanie nadal uczestniczyła w kartelu również po utworzeniu TM T&D, pomimo że po utworzeniu owej spółki Toshiba wycofała się z odnośnego rynku. W tym względzie Toshiba podważa w szczególności ustalenia Sądu zawarte w pkt 218–221 zaskarżonego wyroku, ponieważ według niej Sąd popełnił błąd, stwierdzając w istocie, że uczestnictwo wnoszącej odwołanie w naruszeniu do czasu spotkania w Zurychu wynikało z faktu, iż „pozwoliła pozostałym uczestnikom sądzić, że ona lub TM T&D nadal uczestniczyły w umowie dżentelmeńskiej”, bez rzeczywistego sprawdzenia obecności Toshiba na tym spotkaniu.
- 52 Komisja uważa, że zarzut ten powinien zostać oddalony.

Ocena Trybunału

– W przedmiocie części pierwszej zarzutu trzeciego

- 53 Co się tyczy w pierwszej kolejności zastrzeżenia podnoszonego przez Toshibę w części pierwszej zarzutu trzeciego i dotyczącego wewnętrznej sprzeczności uzasadnienia, należy stwierdzić, że opiera się ono na niewłaściwym zrozumieniu zaskarżonego wyroku.
- 54 W pkt 208 zaskarżonego wyroku Sąd rzeczywiście stwierdził, w oparciu o sporne dokumenty, że decyzja w sprawie indywidualnego uczestnictwa Toshiba w umowie dżentelmeńskiej po spotkaniu w Wiedniu miała dopiero zostać podjęta ze względu na utworzenie TM T&D. W pkt 209 wspomnianego wyroku Sąd stwierdził w tym względzie, że sporne dokumenty pozwalają dojść do wniosku, iż po spotkaniu w Wiedniu istniały „poważne wątpliwości dotyczące przyszłego udziału skarżącej w umowie dżentelmeńskiej i jego kontynuacji oraz [...] iż powinno nastąpić następne spotkanie, podczas którego kwestia ta zostanie omówiona”.

- 55 Jednak, po pierwsze, jak wynika z owego pkt 208, przedsiębiorstwa uczestniczące w kartelu uważały, że bezcelowe było dalsze utrzymywanie umowy dżentelmeńskiej bez udziału wnoszącej odwołanie. Po drugie, Sąd mógł stwierdzić w pkt 211 zaskarżonego wyroku, że umowa dżentelmeńska i zasady informowania o projektach w ramach tego kartelu zostały potwierdzone przez uczestników spotkania w Wiedniu.
- 56 Z powyższego wynika, że Trybunał nie zaprzeczył sam sobie, stwierdzając w istocie w pkt 213 zaskarżonego wyroku, iż na podstawie spornych dokumentów nie można było wywnioskować, że zamiar zdystansowania się przez Toshiba od umowy dżentelmeńskiej był ustalony od czasu spotkania w Wiedniu i że został jasno zrozumiany przez pozostałych uczestników tego spotkania, tym bardziej że ze wspomnianych dokumentów wynika również, iż przedłużanie obowiązywania kartelu byłoby bezcelowe, zważywszy na wagę, jaką strony przywiązywały do uczestnictwa Toshiba w tym kartelu. W konsekwencji należy oddalić część pierwszą zarzutu trzeciego w zakresie, w jakim dotyczy ona wewnętrznie sprzecznego uzasadnienia zaskarżonego wyroku.
- 57 W drugiej kolejności, co się tyczy argumentu dotyczącego przeinaczenia przez Sąd znaczenia spornych dokumentów, w żadnym razie z dokumentów tych nie wynika, że Toshiba wycofała się z umowy dżentelmeńskiej od momentu spotkania w Wiedniu. Jak bowiem stwierdził rzecznik generalny w pkt 119–121 opinii, po pierwsze, z notatki wewnętrznej dotyczącej spotkania w Wiedniu i sporządzonej przez pana M. ze spółki Fuji wynika, że decyzja w sprawie uczestnictwa Toshiba w spotkaniach mających nastąpić po utworzeniu TM T&D miała dopiero zostać podjęta. Prawdą jest, że z notatki wyjaśniającej sporządzonej przez spółkę Fuji na temat tego spotkania wynika, iż „możliwość udziału Toshiba w spotkaniach po utworzeniu TM T&D (pod nieobecność Mitsubishi) została przez Toshiba wykluczona”. Jednak notatka ta wskazuje jednocześnie, że „ponieważ Mitsubishi nie uczestniczy już w tych spotkaniach, powinna zostać podjęta decyzja, czy TM T&D zostanie upoważnione do udziału we wspomnianych spotkaniach.”.
- 58 Po drugie, ze sprawozdania ze spotkania w Wiedniu jasno wynika, że decyzja w sprawie uczestnictwa Toshiba w przyszłych spotkaniach powinna zostać podjęta „stosunkowo szybko” i że kwestia ta powinna stanowić główny punkt następnego spotkania. Nie można zatem uznać, że Sąd przeinaczył dowody, którymi dysponował.
- 59 Wobec tego nie można stwierdzić, że przedstawione przez Sąd uzasadnienie zawiera sprzeczności lub że Sąd przeinaczył dowody, którymi dysponował. Mając powyższe na uwadze, część pierwszą zarzutu trzeciego należy oddalić.
- W przedmiocie części drugiej zarzutu trzeciego
- 60 W części drugiej zarzutu trzeciego Toshiba w istocie zarzuca Sądowi, że nie stwierdził on zdystansowania się przez tę spółkę od umowy dżentelmeńskiej od momentu spotkania w Wiedniu, pomimo deklaracji składanych przez nią podczas tego spotkania oraz pomimo faktu, że spółka ta nie uczestniczyła w spotkaniu w Zurychu.
- 61 W tym względzie należy przypomnieć, że wystarczy, iż Komisja wykaże, że dane przedsiębiorstwo uczestniczyło w spotkaniach, w trakcie których zawarte zostały porozumienia o charakterze antykonkurencyjnym, nie sprzeciwiając się temu w oczywisty sposób, aby udowodnić w sposób wymagany prawem udział tego przedsiębiorstwa w kartelu. Jeśli uczestnictwo w takich spotkaniach zostanie ustalone, to na tym przedsiębiorstwie spoczywa obowiązek przedstawienia dowodów, które mogą świadczyć, że jego udziałowi w tych spotkaniach w najmniejszym stopniu nie przyświecał cel antykonkurencyjny, poprzez wykazanie, że poinformowało ono swoich konkurentów o tym, że uczestniczy w tych spotkaniach w innym aniżeli oni celu (wyrok Aalborg Portland i in./Komisja, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, pkt 81).

- 62 Dla oceny tego, czy dane przedsiębiorstwo rzeczywiście zdystansowało się od niezgodnego z prawem porozumienia, decydujące znaczenie ma właśnie sposób, w jaki pozostali uczestnicy kartelu zrozumieli zamiar tegoż przedsiębiorstwa (wyrok Archer Daniels Midland/Komisja, C-510/06 P, EU:C:2009:166, pkt 120).
- 63 W tym kontekście należy wskazać, że pojęcie „otwartego zdystansowania się” oznacza sytuację faktyczną, której istnienie zostaje stwierdzone przez Sąd w każdym konkretnym przypadku z osobna, z uwzględnieniem szeregu koincydencji oraz wskazówek, które zostały mu przedstawione, i w następstwie całościowej oceny wszystkich dowodów i poszlak istotnych dla sprawy. Jeśli zatem dowody te uzyskano w prawidłowy sposób przy poszanowaniu ogólnych zasad prawa i wymogów proceduralnych dotyczących ciężaru dowodu i postępowania dowodowego, wyłącznie do Sądu należy ocena, jaką wagę należy przywiązywać do przedstawionych mu dowodów. Ocena ta nie stanowi zatem, z wyłączeniem przypadków przeinaczenia tych dowodów, kwestii prawnej, która jako taka podlega kontroli Trybunału (zob. podobnie wyrok Comap/Komisja, C-290/11 P, EU:C:2012:271, pkt 71).
- 64 W niniejszym przypadku należy stwierdzić, że w pkt 208 zaskarżonego wyroku Sąd najpierw przyznał, na podstawie analizy spornych dokumentów, iż istniały wątpliwości dotyczące uczestnictwa Toshiba w naruszeniu po spotkaniu w Wiedniu i że strony kartelu nie miały interesu w utrzymaniu w mocy umowy dżentelmeńskiej bez udziału wnoszącej odwołanie.
- 65 Następnie w pkt 209 zaskarżonego wyroku Sąd w oparciu o sporne dokumenty doszedł do wniosku, że kwestia przyszłego uczestnictwa Toshiba w kartelu oraz kontynuowania kartelu miała być omawiana na następnym spotkaniu.
- 66 Wreszcie w pkt 211 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że ze spornych dokumentów wynika, iż przedsiębiorstwa uczestniczące w spotkaniu w Wiedniu, w tym Toshiba, potwierdziły umowę dżentelmeńską i zasady informowania o projektach wchodzących w zakres tego kartelu.
- 67 Na podstawie dokonanej przez siebie oceny dowodów, i jak zostało przypomniane w pkt 56 niniejszego wyroku, Sąd stwierdził zatem w pkt 213 zaskarżonego wyroku, że Toshiba nie zdystansowała się ostatecznie od kartelu podczas spotkania w Wiedniu, w szczególności przy uwzględnieniu potwierdzenia zasad informowania o projektach przewidzianych w umowie dżentelmeńskiej.
- 68 Wobec tego należy stwierdzić, że w części drugiej zarzutu trzeciego Toshiba w istocie próbuje skłonić Trybunał do zastąpienia dokonanej przez Sąd oceny dowodów jego własną oceną.
- 69 W konsekwencji, i ponieważ – jak zostało to wskazane w pkt 58 niniejszego wyroku – badanie spornych dokumentów nie wykazuje żadnego przeinaczenia dowodów, należy oddalić część drugą zarzutu trzeciego.
- W przedmiocie części trzeciej zarzutu trzeciego
- 70 W części trzeciej zarzutu trzeciego Toshiba w istocie podnosi, że stwierdzając jej uczestnictwo w umowie dżentelmeńskiej w okresie od spotkania w Wiedniu do spotkania w Zurychu, bez sprawdzenia, czy wnosząca odwołanie rzeczywiście uczestniczyła w tym spotkaniu, Sąd naruszył zasady odpowiedzialności osobistej.
- 71 W tym względzie należy przypomnieć, że uczestnictwo danego przedsiębiorstwa w spotkaniu mającym antykonkurencyjny cel powoduje powstanie domniemania niezgodnego z prawem charakteru owego uczestnictwa, które to domniemanie przedsiębiorstwo to musi obalić poprzez dowiedzenie otwartego zdystansowania się, które musi być postrzegane w ten sposób przez innych uczestników kartelu (wyrok Total Marketing Services/Komisja, C-634/13 P, EU:C:2015:614, pkt 21).

- 72 W niniejszym przypadku należy wskazać, że w pkt 218 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, iż zastrzeżenia Toshiba, które miały wykazać nieuczestniczenie przez nią w kartelu do czasu spotkania w Zurychu, były pozbawione znaczenia dla sprawy.
- 73 Aby dojść do tego wniosku, Sąd oparł się, poprzez odesłanie do oceny dokonanej przez siebie w pkt 205–214 zaskarżonego wyroku, na okoliczności, że Toshiba nie zdystansowała się otwarcie od kartelu podczas spotkania w Wiedniu i że podczas tego drugiego spotkania zostało ustalone pomiędzy uczestnikami, iż na następnym spotkaniu, to znaczy na spotkaniu w Zurychu w dniach 15 i 16 maja 2003 r., zostanie omówione przyszłe uczestnictwo Toshiba w umowie dżentelmeńskiej.
- 74 Ustalenie to ma znaczenie decydujące, ponieważ jak wynika z pkt 66 niniejszego wyroku, na spotkaniu w Wiedniu jego uczestnicy, w tym Toshiba, potwierdzili umowę dżentelmeńską, a także zasady informowania o projektach wchodzących w zakres tego kartelu.
- 75 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że Sąd nie naruszył prawa poprzez uznanie, iż uczestnictwo wnoszącej odwołanie w spotkaniu w Zurychu nie miało znaczenia dla ustalenia dalszego trwania jej uczestnictwa w kartelu do czasu tego spotkania.
- 76 W konsekwencji część trzecią zarzutu trzeciego należy oddalić.
- 77 Wobec tego należy oddalić zarzut trzeci w całości.

W przedmiocie zarzutu czwartego

Argumentacja stron

- 78 W zarzucie czwartym, dotyczącym ustalenia kwoty podstawowej grzywny, Toshiba podnosi, że Sąd nie zastosował prawidłowo pkt 18 wytycznych z 2006 r., w szczególności co się tyczy pojęcia „danego sektora geograficznego (wykraczającego poza terytorium EOG)”. Pomimo że kartel dotyczył wyłącznie terytoriów EOG i Japonii, Sąd wziął bowiem pod uwagę – w celu odzwierciedlenia w jak najdokładniejszy sposób wagi udziału każdego przedsiębiorstwa w naruszeniu – udziały w rynkach światowych producentów transformatorów mocy. Tymczasem ze względu na to, że bezprawny kartel miał na celu ochronę rynków w EOG i w Japonii, Toshiba uważa w istocie, iż w celu ustalenia kwoty podstawowej grzywny Sąd powinien był wziąć pod uwagę wyłącznie udziały w rynkach na tych terytoriach.
- 79 Wbrew twierdzeniom zawartym przez Sąd w pkt 276 zaskarżonego wyroku uwzględnienie udziałów w rynku na poziomie światowym byłoby zdaniem Toshiba uzasadnione wyłącznie przy niewystępowaniu barier wejścia na rynek EOG. Wobec istnienia takich barier, co według Toshiba ma miejsce w przypadku niniejszej sprawy, producenci japońscy nie mogą osiągnąć na tym terytorium udziałów w rynku równoważnych udziałom posiadanym na poziomie światowym.
- 80 Toshiba twierdzi również, że ponieważ każdy rynek geograficzny ma własną specyfikę, Sąd popełnił błąd, stwierdzając w pkt 288 zaskarżonego wyroku, że zastosowana metoda pozwalała uwzględnić „ewentualne bariery wejścia, mogące występować w różnych segmentach rynku światowego”.
- 81 Komisja wnosi o oddalenie rozpatrywanego zarzutu.

Ocena Trybunału

- 82 W zarzucie czwartym Toshiba podnosi w istocie błędną wykładnię pkt 18 wytycznych z 2006 r. w zakresie, w jakim Sąd potwierdził dokonaną przez Komisję analizę, zgodnie z którą w niniejszym przypadku „dany sektor geograficzny (wykraczający poza terytorium EOG)”, przewidziany w tym przepisie, mógł obejmować nie tylko terytoria EOG i Japonii, ale również cały świat.
- 83 Należy wskazać w pierwszej kolejności, że Komisja przyjęła wytyczne z 2006 r. w ramach stosowania grzywien nakładanych na mocy art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia (WE) nr 1/2003 w celu zapewnienia przejrzystości i obiektywnego charakteru swoich decyzji. Przepis ten ma w szczególności na celu zapewnienie wystarczająco odstrasżającego skutku grzywny, który uzasadnia uwzględnienie siły gospodarczej przedsiębiorstwa, którego sytuacja jest rozpatrywana (wyrok Dole Food i Dole Fresh Fruit Europe/Komisja, C-286/13 P, EU:C:2015:184, pkt 142). To właśnie dążenie do zapewnienia wystarczająco odstrasżającego skutku grzywny stanowi bowiem uzasadnienie dla uwzględnienia możliwości finansowych ukaranego przedsiębiorstwa (zob. podobnie wyroki: YKK i in./Komisja, C-408/12 P, EU:C:2014:2153, pkt 85; a także Dole Food i Dole Fresh Fruit Europe/Komisja, C-286/13 P, EU:C:2015:184, pkt 143).
- 84 Tak więc Komisja – biorąc pod uwagę kontekst oraz cel systemu kar ustanowionego w rozporządzeniu nr 1/2003 – jest zobowiązana dokonać oceny, w każdym rozpatrywanym przypadku, zamierzonych konsekwencji dla zainteresowanego przedsiębiorstwa, uwzględniając obrót tego przedsiębiorstwa odzwierciedlający jego rzeczywistą sytuację gospodarczą w okresie, w którym zostało popełnione naruszenie (zob. wyrok Dole Food i Dole Fresh Fruit Europe/Komisja, C-286/13 P, EU:C:2015:184, pkt 144).
- 85 W drugiej kolejności należy przypomnieć, że w pkt 13 wytycznych z 2006 r. przewiduje się, w odniesieniu do naruszeń, których obszar geograficzny nie wykracza poza terytorium EOG, że wartością sprzedaży uwzględnioną w celu ustalenia kwoty podstawowej grzywny jest wartość sprzedaży dóbr lub usług zrealizowanych przez przedsiębiorstwo, mających związek z naruszeniem. Punkt ten ma na celu przyjęcie za punkt wyjścia, przy obliczaniu kwoty grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo, kwoty odzwierciedlającej gospodarcze znaczenie naruszenia i stopień zaangażowania tego przedsiębiorstwa w tym naruszeniu (zob. podobnie wyrok Dole Food i Dole Fresh Fruit Europe/Komisja, C-286/13 P, EU:C:2015:184, pkt 148).
- 86 Również pkt 18 wytycznych z 2006 r., kiedy ustanawia wyjątek od określania sektora geograficznego zgodnie z pkt 13 tych wytycznych, ma na celu jak najdokładniejsze odzwierciedlenie wagi udziału i siły gospodarczej danego przedsiębiorstwa w naruszeniu, w celu zapewnienia wystarczająco odstrasżającego charakteru grzywny.
- 87 W niniejszym przypadku wykładnia pojęcia „danego sektora geograficznego (wykraczającego poza terytorium EOG)”, która uwzględniałaby wyłącznie terytoria objęte bezprawnym kartelem, byłaby sprzeczna z celem pkt 18 wytycznych z 2006 r., podobnie zresztą jak z celem pkt 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1/2003.
- 88 Jak podniosła Komisja w odpowiedzi na odwołanie, gdyby uwzględniona została wyłącznie sprzedaż w EOG, Toshiba uniknęłaby wszelkiej grzywny, ponieważ spółka ta nie dokonywała sprzedaży w EOG w roku odniesienia użytym przez Komisję. Ponadto nawet gdyby uwzględniona została sprzedaż w Japonii, podejście takie nie brałoby pod uwagę tego, że strony umowy dżentelmeńskiej są producentami transformatorów mocy działającymi w skali światowej. W rzeczywistości, jak wskazał Sąd w pkt 275 zaskarżonego wyroku, „skutkiem umowy dżentelmeńskiej było to, że konkurencyjny potencjał uczestniczących w niej przedsiębiorstw nie był wykorzystywany z korzyścią dla rynku EOG”. Wobec tego ograniczenie danego sektora geograficznego do tych dwóch terytoriów nie odzwierciedlałoby w sposób właściwy znaczenia przedsiębiorstwa w kartelu i nie zapewniałoby odstrasżającego charakteru grzywny.

- 89 Należy również wskazać, że jak zauważył rzecznik generalny w pkt 153 opinii, uwzględnienie wyłącznie terytoriów Japonii i EOG prowadziłyby w istocie do nagrodzenia uczestników umowy dżentelmeńskiej za poszanowanie postanowień bezprawnego kartelu, który właśnie przewidywał, że strony powinny powstrzymać się od wszelkiej sprzedaży na terytorium drugiej grupy przedsiębiorstw.
- 90 W świetle tych uwag należy stwierdzić, że Sąd nie naruszył prawa, potwierdzając w pkt 282 i 292 zaskarżonego wyroku metodę obliczania kwoty podstawowej grzywnien użytą w niniejszym przypadku przez Komisję.
- 91 W świetle powyższego należy oddalić zarzut czwarty.
- 92 Z powyższych rozważań wynika, że odwołanie należy w całości oddalić.

W przedmiocie kosztów

- 93 Zgodnie z art. 184 § 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem, jeżeli odwołanie jest bezzasadne, Trybunał rozstrzyga o kosztach. Zgodnie z art. 138 § 1 tego regulaminu, mającym zastosowanie do postępowania odwoławczego na podstawie art. 184 § 1 tego regulaminu, kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Ponieważ Toshiba przegrała sprawę, a Komisja wniosła o obciążenie tej spółki kosztami postępowania, należy obciążyć ją kosztami postępowania.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

- 1) Odwołanie zostaje oddalone.**
- 2) Toshiba Corporation zostaje obciążona kosztami postępowania.**

Podpisy